

PM 2012:157 RVII (Dnr 001-1232/2012)

Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid 30 november 2012

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap” (SOU 2012:35) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Marie Ljungberg Schött anför följande.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap” (SOU 2012:35) till Stockholms stad. Betänkandet är utarbetat av Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Utredningens uppdrag har bl.a. varit att öka kunskaperna om tvångsäktenskap och barnäktenskap, överväga om sådana äktenskap bör kriminaliseras och överväga att slopa dispensmöjligheten för barnäktenskap. Utredningen har även haft i uppdrag att fundera över vilka åtgärder som kan vidtas vid sidan om lagstiftning, bl.a. för att myndigheternas arbete mot tvångsäktenskap och barnäktenskap ska bli säkrare och bättre.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Alla Kvinnors Hus och Systerjouren Somaya för yttrande. Alla Kvinnors Hus och Systerjouren Somaya har inte inkommit med svar på remissen. Ärendet har i efterhand även remitterats till utbildningsförvaltningen för yttrande.

Stadsledningskontoret anser att det är sannolikt att utredningens förslag – om de genomförs – kommer att medföra en ökning av antalet enskilda som behöver stöd och hjälp av socialtjänsten. Eftersom det i dessa fall kan finnas en allvarlig hotbild är det mycket viktigt att socialtjänsten har förutsättningar att snabbt bistå med adekvat hjälp.

Socialnämnden anser att den uppfattning som framförs i utredningen att det är viktigt att människor, grupper och kulturer förtjänar en grundläggande respekt även i den mån deras traditioner och synsätt innefattar värderingar som är främmande för majoriteten i landet. En sådan grundläggande respekt kan dock aldrig få innebära att det görs avsteg från grundläggande mänskliga fri- och rättigheter.

Utbildningsförvaltningen anser att det är betydelsefullt att problematiken runt tvångsäktenskap och barnäktenskap uppmärksammas och att kunskaperna ökar om hur samhället, inklusive skolan, på bästa sätt kan stödja de som utsätts.

Farsta stadsdelsnämnd anser det positivt att frågan om tvångsäktenskap och barnäktenskap har uppmärksamats och att kunskapen om vad de innebär har förbättrats. Nämndens handläggare möter många med bakgrund i länder där dessa former av äktenskap kan förekomma. De föreslagna åtgärderna ger förbättrade möjligheter att bistå de flickor och kvinnor som far illa eller riskerar att fara illa genom sådana äktenskap.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd delar utredningens uppfattning om behovet av föreslagna lagändringar i syfte att skapa ett stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till förslaget om att tvångsäktenskap och barnäktenskap kriminaliseras.

Mina synpunkter

Människor, grupper och kulturer förtjänar en grundläggande respekt även i den mån deras traditioner och synsätt innefattar värderingar som är främmande för majoriteten i landet. En sådan grundläggande respekt kan dock aldrig få innebära att det görs avsteg från grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Jag välkomnar därför att frågan om barnäktenskap och tvångsäktenskap uppmärksammas. Det är viktigt att kunskaperna om tvångs- och barnäktenskap ökar för att samhället på bästa sätt ska kunna ge stöd till de individer, främst flickor och kvinnor, som riskerar att fara illa genom denna typ av äktenskap. Skolan spelar en viktig roll i arbetet med att upptäcka och förebygga riskerna för tvångsäktenskap och barnäktenskap. Jag delar utredningens uppfattning om behovet av att ändra den befintliga lagstiftningen för att skärpa skyddet mot tvångs- och barnäktenskap. Att kriminalisera tvångs- och barnäktenskap är ett steg på vägen för att stärka skyddet men det behövs ytterligare insatser för att inga barn ska fara illa genom tvångs- och barnäktenskap. Även så kallade fullmaktsäktenskap bör omfattas av bestämmelserna om äktenskapshinder. Det är viktigt att tvångs- och barnäktenskap som ingåtts i andra länder ogiltigförklaras när bosättning sker i Sverige.

Om förslaget genomförs kommer socialtjänstens roll och ansvar att utvidgas och antalet individer som söker stöd av socialtjänsten kommer med stor sannolikhet att öka. Eftersom att det i många fall kan finnas en allvarlig hotbild mot flickan är det viktigt att socialtjänsten snabbt kan gå in med rätt insatser och får resurser för att klara detta uppdrag. Det är viktigt att kommunerna kompenseras för de eventuella kostnadsökningar som förslaget innebär. I övrigt är jag positiv till utredarens förslag om stärkt skydd för tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap” (SOU 2012:35) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Stockholm den 21 november 2012

MARIE LJUNGBERGSCHÖTT

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35), sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Det antecknades till förteckningen att Miljöpartiet avstår från att delta i beslutet.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

En viktig utredning som äntligen kommer med ett förslag. Göran Lambertz har gjort ett bra jobb på det stora hela och vi kan bara hoppas att det snart blir ett lagförslag.

Förvaltningens svar är mycket bra och vi instämmer helt i det som skrivs. På några punkter menar förvaltningen att man skulle ha gått längre. Ett exempel är att utredningen övervägde vissa förändringar som sedan inte föreslås. Vi undrar, liksom förvaltningen, varför. Att reglerna om erkännande av utländska äktenskap bör skärpas är helt uppenbart, ändå väljer utredningen att inte föreslå det. Det finns några fler exempel där vi och förvaltningen vill gå längre än utredningen.

Att tvångsäktenskap och barnäktenskap har en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck vet vi och det framkommer tydligt i utredningen. Förvaltningen påpekar att förslagen i utredningen inte är tillräckligt kraftfulla. Vi instämmer och får innerligt hoppas att flera av förslagen skärps efter remisstiden och att det som saknas läggs till.

Det antecknades till protokollet att Miljöpartiet avstår från att delta i beslutet.

ÄRENDET

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap” (SOU 2012:35) till Stockholms stad. Betänkandet är utarbetat av Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Utredningens uppdrag har bl.a. varit att öka kunskaperna om tvångsäktenskap och barnäktenskap, överväga om sådana äktenskap bör kriminaliseras och överväga att slopa dispensmöjligheten för barnäktenskap. Utredningen har även haft i uppdrag att fundera över vilka åtgärder som kan vidtas vid sidan om lagstiftning, bl.a. för att myndigheternas arbete mot tvångsäktenskap och barnäktenskap ska bli säkrare och bättre.

Utredningen föreslår bl.a. följande.

1. Tvångsäktenskap kriminaliseras genom en särskild straffbestämmelse. Även vissa äktenskapsliknande förbindelser, som inte är giltiga äktenskap, omfattas. Utredningen kallar dessa för informella äktenskap.
2. Barnäktenskap kriminaliseras. Även här inkluderas de informella äktenskapen.
3. Möjligheten att få dispens för att ingå barnäktenskap tas bort.
4. Det inrättas ett nationellt s.k. kompetensteam för att leda, samordna och stödja arbetet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap, liksom mot hedersrelaterat våld och förtryck.
5. Socialstyrelsen ges i uppdrag att genomföra ett tillsynsprojekt angående tvångsäktenskap och barnäktenskap hos kommunernas socialtjänster.
6. För att trossamfund och vigselförrättare ska få vigseltillstånd ska det krävas att de inte genomför några religiösa ”tvångsvigslar” eller ”barnvigslar” som visserligen inte medför lagenliga äktenskap men som leder till förbindelser med i praktiken samma effekt.
7. Nämnden för statligt stöd till trossamfund ska i sin ordinarie verksamhet föra en dialog med samfunden och vigsselförrättarna om barnäktenskap och äktenskap mot den egna viljan.
8. Det ska utarbetas en rekommenderad metod för familjearbete i akuta situationer. Den ska bygga bl.a. på en utvärdering av de metoder som används på vissa håll i landet idag.

På några punkter avstår utredningen från att lägga fram förslag som i och för sig skulle stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Utredningen föreslår exempelvis inte några begränsningar i möjligheten att i Sverige erkänna ett utomlands lagenligt ingånget s.k. fullmaktsäktenskap och inte heller någon kriminalisering av sådana äktenskap ens när det sker mot den ena makens vilja. Inte heller föreslår utredningen någon ytterligare inskränkning i möjligheterna att erkänna barnäktenskap som har ingåtts i utlandet. I dessa fall anser utredningen att skälen emot lagstiftning överväger. Det gäller också i fråga om en annars tänkbar möjlighet att i vissa starkt ömmande fall undanhålla de verkliga skälen för ett beslut att vägra uppehållstillstånd.

Med ordet *barnäktenskap* avser utredningen alla äktenskap där någon av parterna är under 18 år. Med *tvångsäktenskap* avser utredningen i huvudsak äktenskap som har ingåtts genom straffbart tvång. *Gift mot sin vilja* syftar på äktenskap som har ingåtts efter andra former av påtryckningar.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Alla Kvinnors Hus och Systerjouren Somaya för yttrande. Alla Kvinnors Hus och Systerjouren Somaya har inte inkommit med svar på remissen. Ärendet har i efterhand även remitterats till utbildningsförvaltningen för yttrande.

<i>Innehållsförteckning</i>	<i>Sid</i>
Stadsledningskontoret	5
Socialnämnden	9
Farsta stadsdelsnämnd	10
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	11
Utbildningsförvaltningen	Fel! Bokmärket är inte definierat. 9
Norrmalms stadsdelsnämnd	11

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 oktober 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positivt till utredningens förslag.

Stadsledningskontorets synpunkter redovisas under de rubriker som finns i betänkandets sammanfattning.

Ingen möjlighet till dispens för barnäktenskap

Den som är under 18 år får inte gifta sig här i landet om inte länsstyrelsen lämnar tillstånd, s.k. äktenskapsdispens. Dispens får endast meddelas om det finns särskilda skäl.

Utredningen föreslår att möjligheten för länsstyrelserna att meddela äktenskapsdispens för barn ska avskaffas. Ett viktigt skäl för detta är att dispensregeln inte bara ger en underårig rätt att ingå äktenskap utan också undantar personen från det skydd som åldersgränsen ska ge. Det kan enligt utredningens mening starkt ifrågasättas om det under några omständigheter ska godtas att barn i Sverige fattar beslut med så långtgående konsekvenser som det innebär att ingå ett äktenskap. Genom möjligheten till äktenskapsdispens ger samhället på sätt och vis sitt stöd till att så sker.

Stadsledningskontoret är positivt till förslaget att slopa dispensmöjligheten. Det måste dock beaktas att ungdomar som lever i familjer eller miljöer där utomäktenskapliga relationer inte accepteras, riskerar att försättas i svåra situationer om möjligheten till dispens tas bort. Dessa ungdomar riskerar att utsättas för hot eller våld, och måste kanske leva gömda under lång tid framöver. I svåra fall riskerar de till och med livet. Det är därför nödvändigt att socialtjänsten och andra myndigheter, som har till uppgift att hjälpa och stötta dessa ungdomar, har adekvata verktyg och tillräckliga resurser för sitt uppdrag.

Det kan diskuteras om lagstiftaren – i stället för att på en gång avskaffa dispensmöjligheten – bör skärpa bestämmelsen i 2 kap. 1 § äktenskapsbalken på så sätt att tillstånd får meddelas endast om det finns *synnerliga* skäl. På så sätt skapas en säkerhetsventil för synnerligen ömmande fall och de närmare konsekvenserna av att helt slopa dispensmöjlighete-

ten framträder tydligare. En sådan ändring skulle kräva samordning med den föreslagna kriminaliseringen av barnäktenskap.

Kriminalisering

Utredningen föreslår att det i brottsbalken införs en särskild straffbestämmelse om tvångsäktenskap och en motsvarande bestämmelse om barnäktenskap. Brotten ska benämnas *äktenskapstvång* respektive *barnäktenskapsbrott*. Äktenskapstvång begås om någon genom olaga tvång eller utnyttjande av en persons utsatta belägenhet förmår personen att ingå äktenskap. Straffet är fängelse i högst fyra år. Barnäktenskapsbrott begås om någon förmår ett barn att ingå ett äktenskap eller tar initiativ till eller anordnar ett barnäktenskap, under förutsättning att äktenskapet kommer till stånd. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Både äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott föreslås omfatta även s.k. informella äktenskap.

Stadsledningskontoret är positivt till utredningens förslag att kriminalisera tvångsäktenskap.

Stadsledningskontoret anser att det även finns tungt vägande skäl för att kriminalisera barnäktenskap. Stadsledningskontoret anser dock, i likhet med utredningens expert professor Maarit Jäterä-Jareborg, att konsekvenserna av den föreslagna kriminaliseringen inte framstår som tillräckligt genomtänkta. Det måste beaktas att en kriminalisering av barnäktenskap kan leda till att vissa barn blir mindre benägna att söka hjälp hos socialtjänsten eller andra myndigheter. Såsom anförs i utredningen kan risken att familjemedlemmar blir polisanmälda och kanske straffade leda till att utsatta barn avstår från att berätta om sin situation. Det kan i sin tur leda till att barnäktenskap som annars hade kunnat förhindras kommer till stånd. Dessutom kan risken öka att barn som gifts bort av sina föräldrar i andra länder förhindras att, eller inte vågar, återvända till Sverige på grund av risken för att föräldrar och andra som har medverkat till äktenskapet kan dömas för brott.

Utredningen föreslår även straff för den som genom vilseledande förmår någon att resa till ett annat land i syfte att tvinga personen att ingå äktenskap. Straffskalan föreslås vara fängelse i högst två år.

Utredningen föreslår inte någon bestämmelse som kriminaliserar s.k. fullmaktsäktenskap, dvs. äktenskap som ingås utan att den ena eller båda av parterna är personligen närvarande.

Stadsledningskontoret har inget att invända mot utredningens förslag att kriminalisera vilseledande till utlandsresa med tvångsäktenskapssyfte. Stadsledningskontoret har inte heller någon invändning mot utredningens bedömning att inte kriminalisera s.k. fullmaktsäktenskap.

Ett nationellt kompetensteam

Utredningen föreslår att det inrättas ett nationellt kompetensteam med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot äktenskap mot någons vilja, barnäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck. Kompetensteamet ska enligt förslaget ha i uppdrag bl.a. att utveckla och effektivisera samverkan, främja goda arbetsmetoder, stödja myndigheter och andra verksamheter, ta fram utbildnings- och informationsmaterial och skapa mötesplatser för praktiker och forskare.

Stadsledningskontoret är positivt till utredningens förslag.

Socialtjänsten

Socialtjänsten hör till de allra viktigaste aktörerna när det gäller frågor om barnäktenskap och äktenskap mot någons vilja. Enligt utredningen har det dock på sina håll funnits tydliga brister i socialtjänstens arbete. Utredningen föreslår därför att Socialstyrelsen ges i uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats inom det aktuella området. Vid sidan av detta ska Kompetensteamet kunna spela en viktig roll till stöd för en utveckling av arbetet hos socialtjänsten.

Stadsledningskontoret är positivt till utredningens förslag.

En viktig fråga är om socialtjänsten bör initiera insatser riktade mot familjer där det förekommer hot om tvångsäktenskap, barnäktenskap eller hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt utredningen bör det utarbetas en rekommenderad metod för sådant arbete. Kompetensteamet bör ta ledningen i metodutvecklingsarbetet.

Stadsledningskontoret är positivt till utredningens förslag.

Utredningen anser vidare att det bör övervägas att införa en statlig subvention för vårdkostnaden för skyddat boende. Detta för att det inte ska finnas ekonomiska incitament att avstå från sådana placeringar.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning. En statlig subvention kan antas medföra en generell ökning av antalet placeringar i skyddade boenden. Eftersom tillgången till skyddade boenden många gånger är avgörande för den enskildes möjlighet att bryta sig loss från den som utövar hot eller våld, skulle en ökad tillgång till skyddade boenden på ett konkret sätt bidra till att stärka skyddet för den enskilde.

När det gäller skyddade boenden vill stadsledningskontoret även framhålla vikten av att det förtydligas om/när ekonomiska hänsyn får tas vid bedömningen av den enskildes rätt till bistånd i form av skyddat boende. Såvitt stadsledningskontoret erfarit förekommer det att den enskildes ekonomi påverkar om han eller hon beviljas bistånd i form av skyddat boende.

Stadsledningskontoret anser vidare att frågan om sekretess och socialtjänstens möjlighet att bryta sekretessen bör belysas närmare. Enligt utredningen kommer socialtjänstens arbete att påverkas ifall förslaget om kriminalisering av tvångsäktenskap och barnäktenskap genomförs. Utredningen anför att socialtjänsten har stora möjligheter att upptäcka fall av barnäktenskap och tvångsäktenskap med påföljd att de kan bli föremål för polisutredning. Därtill kommer att socialtjänstens kunskaper i enskilda ärenden kan ha stor betydelse för polisens utredningsarbete.

Såvitt stadsledningskontoret uppfattar utredningens uttalande ovan, är tanken att socialtjänsten ska kunna lämna uppgifter om misstänkta fall av äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott till polisen. Stadsledningskontoret har dock inte kunnat finna något förslag eller resonemang i utredningen som rör socialtjänstens möjligheter att lämna ut sådana uppgifter till polisen. I 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) föreskrivs sekretess inom socialtjänsten. I 10 kap. 19-23 §§ OSL finns sekretessbrytande bestämmelser som gör det möjligt för socialtjänsten att i vissa fall lämna ut uppgifter till bl.a. polisen. Enligt nuvarande lydelse av dessa bestämmelser skulle socialtjänsten endast kunna lämna uppgifter till polisen vid misstanke om en del av de brott som utredningen föreslår. Det skulle dock inte vara möjligt att lämna ut uppgifter om misstänkt äktenskapstvång där offret är över 18 år eller misstänkt barnäktenskapsbrott.

Erkännande av utländska vigslar m.m.

Utredningen föreslår inte några förändringar i bestämmelserna om erkännande av utländska vigslar. Utredningen har inte heller funnit att någon inskränkning avseende s.k. fullmaktsäktenskap bör införas.

Stadsledningskontoret har inget att invända mot utredningens bedömning.

Reglerna om erkännande av utländska vigslar har betydelse bl.a. för personers möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. En stor svårighet finns när den ena parten i ett gällande eller planerat äktenskap säger eller antyder något om påtryckningar men inte vågar stå för uppgiften inför den andra parten eller den egna familjen. Frågan har därför ställts om det verkliga motivet för ett avslag på en ansökan om uppehållstillstånd i ett sådant fall skulle kunna utelämnas i Migrationsverkets beslut. Utredningen bedömer att det saknas förutsättningar att göra särskilda undantag från skyldigheten att motivera beslut i ärenden om uppehållstillstånd eller att inskränka rätten till partsinsyn. Enligt utredningen bör det vidare inte införas något ökat krav på muntlighet vid handläggningen av anknytningsärenden.

Stadsledningskontoret har inte heller i denna del något att invända mot utredningens bedömning.

Trossamfundet och vigslar

Inom vissa trossamfund förrättas bröllopsceremonier och liknande som är rättsligt ogiltiga men som för parterna praktiskt sett är bindande. Därigenom kan i praktiken tvångsäktenskap eller barnäktenskap uppkomma här i landet. Utredningen föreslår att det ska krävas för vigselstillstånd att det inom samfundet inte genomförs några ritualer som resulterar i informella barnäktenskap eller tvångsäktenskap. Ett motsvarande krav ska också gälla för perso-

ner som förordnas som vigselförrättare.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till utredningens förslag.

Vidare föreslår utredningen att det ska inledas en dialog mellan svenska myndigheter och trossamfunden om barnäktenskap och äktenskap mot någons vilja. Nämnden för statligt stöd till trossamfund bör i sitt ordinarie arbete föra en sådan dialog inriktad på sådana äktenskap. Nämnden för statligt stöd till trossamfund bör också, tillsammans med Kammarkollegiet, ges i uppdrag att anordna en utbildning om svensk lagstiftning rörande äktenskap för präster och andra befattningshavare inom trossamfund som verkar i Sverige men som inte har fått sin utbildning här i landet.

Stadsledningskontoret är positivt till utredningens förslag.

Den som ska giftas bort förs utomlands

Ett allvarligt problem är att tvångsäktenskap och barnäktenskap kommer till stånd i ett land dit den tvingade eller barnet har förts. Många gånger hamnar personen i en mycket svår situation i det andra landet. Särskilt flickor och kvinnor kontaktar ibland svenska utlandsmyndigheter för att få hjälp. Sådan hjälp är i praktiken ofta svår att ge.

Det viktigaste för att motverka sådana situationer är att arbeta för att personer som löper risk att giftas bort i utlandet inte lämnar Sverige.

Utredningen anser att Utrikesdepartementet, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten bör förbättra sin samverkan när det gäller gränsöverskridande ärenden i vilka det finns en problematik kopplad till heder, äktenskap mot den egna viljan eller barnäktenskap.

Stadsledningskontoret är positivt till förslaget. Det förekommer även att socialtjänsten i Stockholms stad blir kontaktad från utlandet av flickor och kvinnor som befinner sig i svåra situationer. En väl fungerande samverkan mellan de myndigheter som utredningen nämner skulle kunna underlätta socialtjänstens arbete i dessa fall.

Utredningen anser vidare att det bör utredas om det ska införas en uttrycklig möjlighet för socialnämnden att besluta om eller ta initiativ till återkallelse eller omhändertagande av pass beträffande unga som är omhändertagna eller vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt även om socialnämnden bör kunna förhindra att pass utfärdas för dessa unga. Utredningen anser även att det bör utredas om 3 § LVU kan eller bör kunna tillämpas beträffande barn och unga som väljer att stanna hos eller återvända till sin familj trots att det innebär stora risker för honom eller henne.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning och vill framhålla att dessa frågor har mycket stor betydelse för socialtjänstens arbete med barn och ungdomar som riskerar att giftas bort.

Övrigt

Det kan ifrågasättas om tvångsäktenskap och barnäktenskap som ingås här i landet borde bli ogiltiga. Utredningen har funnit att någon sådan särskild effekt inte bör införas.

Stadsledningskontoret har inget att invända mot utredningens bedömning.

Konsekvenser av förslagen

Arbetet hos Socialstyrelsen och kommunernas socialtjänster förstärks inom det aktuella området om utredningens förslag genomförs. Den kostnadsökning som uppkommer för kommunernas socialtjänster med en förstärkt arbetsinsats bör, enligt utredningen, kunna i huvudsak kompenseras genom det stöd och den hjälp som man får från Kompetensteamet och genom den effektivisering som bör kunna ske efter Socialstyrelsens särskilda tillsynsinsats. Det ska dock anmärkas att socialtjänstens roll och ansvar utvidgas något om utredningens kriminaliseringsförslag genomförs.

Stadsledningskontoret finner det sannolikt att utredningens förslag – om de genomförs – kommer att medföra en ökning av antalet enskilda som behöver stöd och hjälp av socialtjänsten. Eftersom det i dessa fall kan finnas en allvarlig hotbild är det mycket viktigt att socialtjänsten har förutsättningar att snabbt bistå med adekvat hjälp.

Stadsledningskontoret anser inte att utredningens bedömning är realistisk i fråga om att den kostnadsökning som uppkommer för kommunernas socialtjänster i huvudsak bör kunna

kompenseras genom det stöd och den hjälp som man får från Kompetensteamet. I ekonomiskt hänseende kan insatser enligt socialtjänstlagen svårigen jämföras med eventuellt framtida stöd och hjälp från Kompetensteamet. Det är därför nödvändigt att lagändringar enligt utredningens förslag kombineras med utökade resurser till kommunerna. Stadsledningskontoret är i huvudsak positivt till utredningens förslag.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 november 2012 följande.

1. Socialnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Socialnämnden skickar ärendet till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Mia Sundelin m fl. (S) och ledamoten Inger Stark (V), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Omfattningen av tvångsäktenskap, s.k. informella äktenskap och barnäktenskap går inte att få säker kunskap om. Förvaltningen delar utredningens uppfattning att även om omfattningen är osäker är det angeläget att öka skyddet för de personer som utsätts för detta.

I utredningen har framkommit att det är tydligt att tvångsäktenskap och barnäktenskap har en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck. Utredningen konstaterar att det inte finns något stöd i internationella konventioner för vare sig tvångsäktenskap eller barnäktenskap, istället lyfter konventionerna såsom FN:s barnkonvention, FN:s konvention om avskaffande av all diskriminering mot kvinnor och Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och friheterna, fram de mänskliga rättigheter som tillkommer varje individ.

Utifrån förvaltningens erfarenheter i arbetet med hedersrelaterade frågor är dock förslagen inte tillräckligt kraftfulla att kriminalisera tvångsäktenskap, barnäktenskap och informella äktenskap samt möjligheten att få dispens för att ingå barnäktenskap. De flesta tvångsäktenskap - inkluderat barnäktenskap - ingås sommartid och utomlands (gamla hemlandet). Att förbjuda att tvångs/barnäktenskap ingås i Sverige är visserligen bra men medför troligen inte så stora förbättringar för de som är berörda.

Huvudregeln att ett giltigt utländskt äktenskap erkänns här i Sverige föreslår man ska kvarstå. Det hade varit bra om man skärpt den bestämmelse som infördes år 2004 om att utländska äktenskap inte erkänns i Sverige (ogiltiga helt enkelt) om det vid tidpunkten för vigseln fanns ett "äktenskapshinder" enligt svensk lag (t.ex. underårighet eller tvång) och minst en av parterna hade sin hemvist eller medborgarskap i Sverige. Det hade varit bra om även s.k. fullmaktsäktenskap omfattats av bestämmelserna om äktenskapshinder.

Det krävs goda kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck för att kunna arbeta med att ge stöd till de enskilda unga personer som är utsatta för detta. Det är angeläget att ta till vara de kunskaper som finns på olika håll och bedriva ett utvecklingsarbete inom området. Förslaget är bra om att inrätta ett nationellt kompetensteam med uppdrag att utveckla och förmedla goda arbetsmetoder samt vara ett stöd för olika myndigheter, till exempel socialtjänsten.

Det är många gånger känsligt att initiera ett arbete i familjer där risk för tvångs- eller barnäktenskap föreligger. Det måste finnas mycket goda kunskaper om risker och komplikationer som är förenade med ett sådant arbete. Utredningen föreslår att det ska utarbetas en rekommenderad metod för familjearbete i akuta situationer, vilket förvaltningen stöder. En

statlig subvention för skyddat boende, framför allt för barn som riskerar att giftas bort är ett bra förslag.

Förvaltningen stöder förslaget att regeringen särskilt bör utreda möjligheten för socialnämnden att besluta om/ta initiativ till återkallelse eller omhändertagande av pass liksom att socialnämnden ska kunna förhindra att pass utfärdas.

Förvaltningen delar den uppfattning som framförs i utredningen att det är viktigt att människor, grupper och kulturer förtjänar en grundläggande respekt även i den mån deras traditioner och synsätt innefattar värderingar som är främmande för majoriteten i landet. En sådan grundläggande respekt kan dock aldrig få innebära att det görs avsteg från grundläggande mänskliga fri- och rättigheter.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningens kontorsyttrande daterat den 16 november 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Det är betydelsefullt att problematiken runt och barnåktenskap uppmärksammas och att kunskaperna ökar om hur samhället, inklusive skolan, på bästa sätt kan stödja de som utsätts.

Förvaltningen instämmer i vad som sägs i betänkandet när det gäller skolan. Tidiga åktenskap kan leda till att utbildningen inte fullföljs vilket får konsekvenser för resten av livet som till exempel möjligheten att försörja sig själv.

Förvaltningen välkomnar det metodmaterial som det föreslagna Kompetensteamet tillsammans med Skolverket ska utveckla. Materialet blir en hjälp i skolan i bland annat skolans värdegrundsarbete.

Stödet till/skyddet för de utsatta ska värna om lika mänskliga rättigheter för alla oberoende av vilken grupp den enskilde tillhör och inte angripa eller peka ut vissa grupper. Alla, oavsett grupper och kulturer, förtjänar en grundläggande respekt även då traditioner, synsätt och värderingar avviker från majoritetens.

I betänkandet sägs att ett allvarligt problem är att tvångsåktenskap och barnåktenskap kommer till stånd i ett land dit den tvingade eller barnet har förts. Det viktigaste för att motverka sådana situationer är att arbeta för att personer som löper risk att giftas bort i utlandet inte lämnar Sverige. Skolans och socialtjänstens roll ses i detta sammanhang som mycket viktig. I denna mycket känsliga fråga krävs en väl utvecklad, stabil och tillitsfull samverkan mellan skolans personal och socialtjänsten, enligt förvaltningens mening.

Flera av förslagen i betänkandet är djupt ingripande på ett individuellt plan. Förvaltningen har på den korta remisstiden inte haft möjlighet att analysera konsekvenserna av detta inom andra områden.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2012 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av betänkandet ”Stärkt skydd mot tvångsåktenskap och barnåktenskap” (SOU 2012:35)

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl. (S) och Laura Roselli (V), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att frågan om tvångsåktenskap och barnåktenskap

har uppmärksamats och att kunskapen om vad de innebär har förbättrats.

Förvaltningens handläggare möter många med bakgrund i länder där dessa former av äktenskap kan förekomma. De föreslagna åtgärderna ger förbättrade möjligheter att bistå de flickor och kvinnor som far illa eller riskerar att fara illa genom sådana äktenskap.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2012 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Lars Jakobsson m fl. (MP), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 september 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om behovet av föreslagna lagändringar i syfte att skapa ett stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

I samband med utredningar av barn och ungdomar får förvaltningen ibland kännedom om att hedersrelaterad problematik förekommer i familjen. Det är främst unga flickor som har en oro för att senare i livet bli förda till hemlandet för att presenteras för en utsedd make. Flera flickor har uttryckt oro för om de skulle bli lyssnade på om de tydligt uttrycker att de ej är intresserade av giftermålet.

Förvaltningen har dock inte kommit i kontakt med ärenden där ungdomar gifts bort eller där ett äktenskap är omedelbart förestående. Däremot har det framkommit en oro för detta i samband med utredningar av barn- och ungdomar.

Utredningens förslag om att inrätta ett nationellt Kompetensteam med uppdrag att ta fram arbetsmetoder, utbildnings- och informationsmaterial samt att stödja myndigheter och verksamheter inom detta område är av stor betydelse.

I arbetet med att ta fram metoder vill förvaltningen understryka vikten av att ta fram metoder som inkluderar arbetet med hela familjen.

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag att Kompetensteamet får i uppdrag att tillsammans med Skolverket ta fram ett material som kan användas i skolan för att öka kunskapen om tvångsäktenskap, barnäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2012 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Shadi Larsson m fl. (MP), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 september 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget om att tvångsäktenskap och barnäktenskap kriminaliseras. Som framgår av utredningen har en stor majoritet av de personer som blir gifta eller är

oroliga för att bli bortgifta mot sin vilja av utländsk bakgrund. Det finns också en tydlig koppling mellan tvångsäktenskap och barnäktenskap å ena sidan och hedersrelaterat våld och förtryck å den andra sidan.

Förvaltningen stödjer förslaget om att möjligheten till äktenskapsdispens för personer under 18 år avskaffas. Det är inte rimligt att så unga människor ska ges rätt att gifta sig med de långtgående konsekvenser detta medför, inte minst rent juridiskt.

I diskussionen kring tvångsäktenskap, barnäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck framförs ofta, vilket poängteras i utredningen, farhågor för att det uppstår ett ”vi och dom-tänkande” och att rasistiska och främlingsfientliga ideologier får näring när vissa grupper pekas ut för att de anses stå för negativa beteenden och uppfattningar. Som framhålls i utredningen är avsikten med den föreslagna lagstiftningen att skydda utsatta personer, inte att angripa eller peka ut vissa grupper. Förvaltningen delar uppfattningen att rädslan för främlingsfientlighet eller stigmatisering inte får leda till att samhället inte tar tillräcklig hänsyn till individens utsatthet.

Som framhålls i utredningen är socialtjänsten den myndighet som oftast kommer i kontakt med barnäktenskap, tvångsäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck. Socialtjänsten vid Norrmalms stadsdelsförvaltning har dock ytterst sällan kommit i kontakt med ärenden där den typen av problematik förekommer. Det är en minst sagt grannlaga uppgift för socialtjänsten att hantera ärenden av det slaget. För ett framgångsrikt arbete behövs både kunskaper, erfarenhet och en stor lyhörddhet. Förvaltningen välkomnar förslaget om att inrätta ett kompetensteam för att leda, samordna och stödja socialtjänsten och andra berörda myndigheter i detta arbete.

RESERVATIONER M.M.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Mia Sundelin m fl. (S) och ledamoten Inger Stark (V) enligt följande.

En viktig utredning som äntligen kommer med ett förslag. Göran Lambertz har gjort ett bra jobb på det stora hela och vi kan bara hoppas att det snart blir ett lagförslag.

Förvaltningens svar är mycket bra och vi instämmer helt i det som skrivs. På några punkter menar förvaltningen att man skulle ha gått längre. Ett exempel är att utredningen övervägde vissa förändringar som sedan inte föreslås. Vi undrar, liksom förvaltningen, varför. Att reglerna om erkännande av utländska äktenskap bör skärpas är helt uppenbart, ändå väljer utredningen att inte föreslå det. Det finns några fler exempel där vi och förvaltningen vill gå längre än utredningen.

Att tvångsäktenskap och barnäktenskap har en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck vet vi och det framkommer tydligt i utredningen. Förvaltningen påpekar att förslagen i utredningen inte är tillräckligt kraftfulla. Vi instämmer och får innerligt hoppas att flera av förslagen skärps efter remisstiden och att det som saknas läggs till.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl. (S) och Laura Roselli (V) enligt följande.

Vi stöder förslaget till beslut samt föreslår att nämnden också beslutar:

Vi välkomnar utredningens, SOU 2012:35, förslag om en kriminalisering av tvångsäktenskap med fängelse upp till två år. Att giftas bort mot sin vilja är ett övergrepp mot många unga kvinnor och en del unga män och kan inte accepteras av samhället. Med en skärpt lagstiftning så klarläggs tydligt vad som gäller oavsett om tvångsäktenskap eller barnäktenskap ingås av religiösa eller andra skäl.

Enligt en rapport som Ungdomsstyrelsen tog fram 2009 finns det 8 500 ungdomar som är oroliga för att de inte ska få välja sin partner själva. Med dagens lagstiftning finns det också möjlighet till dispens för barn att gifta sig. Det är positivt att utredningen föreslår att dispens ska tas bort. Dels tillämpas den mycket sällan, dels är det inte rimligt att barn ska behöva gifta sig.

Vi vill avslutningsvis peka på att tvångsäktenskap och barnäktenskap även utgör en del av det hedersrelaterade våldet och i sammanhanget framhålla det beslut som ett enigt Stockholms kommunfullmäktige fattade den 24 september 2012, §16 om etablerandet av ett läns-gemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld, Origo. Detta resurscentrum kan i en nära framtid utvecklas till att bli en naturlig kontaktlänk med det nationella kompetensteam som föreslås inrättas enligt den aktuella utredningens förslag.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Lars Jakobsson m fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet anser att förvaltningens skrivelse är bra och ställer oss bakom den.
Men.

Miljöpartiet anser att den slutsats som SOU har kommit fram till vad gäller lagenligt ingånget äktenskap som sker mot ena makens vilja eller att äktenskapet är ingånget mellan parter där någon av dem är barn (dvs under 18 år) ska vara möjliga att erkänna i Sverige är fel och ger felaktiga signaler till det man vill förhindra.

Därför.

Föreslår vi miljöpartister i stadsdelen Hässelby-Vällingby att sådana ingångna "äktenskap" ska inhiberas i Sverige och myndigheter ska för boende i Sverige behandla dessa personer som ogifta tills de kan uppfylla normerna för att ingå äktenskap och ingår ett äktenskap.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Shadi Larsson m fl. (MP) enligt följande.

Vi anser att ändringen i lagstiftningen och kriminaliseringen av tvångsäktenskap och barnäktenskap och avskaffande av möjligheten att få dispens för att ingå barnäktenskap är viktig. Det är också nödvändigt att inrätta ett kompetensteam. En av teamets viktigaste uppgifter borde vara att föreslå hur skolor och socialtjänsten kan stödja barnet och ge det skydd hon behöver utan att behöva lämna sin familj. Vi menar att det är viktigt att hela familjen får det stöd de behöver.

Utredningen föreslår att straffet för barnäktenskapsbrott ska vara böter eller fängelse i högst två år. Vi menar att en skärpt straffsats borde övervägas. Vi ser med olust på möjligheten att kunna köpa sig fri genom böter.